

. ישנה קירבה בין יהדות לבין נצרות באתיופיה, שאין דומה לה במקומות אחרים בתולדות שתי הדתות. האם תסכימו לקביעה הזאת? נמקו את תשובתכם.

ראשית, יש לזכור כי ההשפעה היהודית על התרבות האתיופית התרחשה עוד לחדירת הנצרות לאזור. זאת אנו למדים מהיסודות התנכיים הרבים במסורת האתיופית שהם מהווים עדות להשפעה יהודית טרום נוצרית על תרבות אתיופיה¹.

הקרבה בין הנצרות ובין היהדות באה לידי ביטוי בטקס ברית המילה, מרכזיות השבת, חגיגת ראש השנה בסתיו ובמובנים אחרים. חוקי השבת הנוצרים המסורתיים קרובים יותר להלכה מאשר לנוהגי השבת של ביתא ישראל ולכן קשה לעמוד על המוצא המדויק ועל תחילת ההשפעה בין הדתות. אף על פי כן חוקרים² עמדו על כך שהמציאות של מילים שאולות מארמית יהודית בתרגום האתיופי של התנך מלמדת על כך שהייתה קיימת השפעה יהודית על התרבות האתיופית עוד לפני ההגעה של הנצרות לאזור.

הידיעות שלנו על תולדות הדת של ביתא ישראל אינן מספיקות לחלוטין ואי אפשר לקבוע האם מדובר בנוהג מסוים שקיים מאז שהגיעו היהודים לאתיופיה או שמדובר בהתפתחות מאוחרת יחסית המבוססת על צווה מן הכתובים. למרות זאת אנו יודעים כי הייתה קיימת קרבה רבה בין הדתות השונות. השפה, שפת הגעז, שימשה חכמים משתי הדתות. שפה זו הייתה השפה המדוברת עד המאה ה-10 לערך.

אחד המאבקים אשר השפיעו במיוחד על שימור המנהגים היהודים בתוך התרבות הנוצרית היה המאבק של גלאוודיס עם אחמד גראן. גלאוודיס³ היה קיסר האימפריה האתיופית בתחילת תקופת השפל האתיופית⁴. תקופתו שלטונו באה לידי ביטוי עם עימותים רבים עם אחמד גראן במלחמת אתיופיה אדאל ועד לתבוסתו של האחרון בעזרת סיוע פורטוגלי אשר באו לעזרת הנוצרים במאבק נגד האסלאם. אחמד גראן, או בשמו המלא, אחמד אבן איברהים אל-גאזי היה אימאם של סולטנות אדאל. הוא היה השליט אשר החל בכיבוש של שלושת רבעי שטחה של אתיופיה תחת כוחה של סולטנות אדאל⁵.

¹ טיבן קפלן, מוצאם של ביתא ישראל: חמש אזהרות מתודולוגיות. פעמים. גיליון 33. עמ' 36.

² שם, עמ' 37.

³ Encyclopaedia Aethiopica. Band Gesamt " Gelawdewos"

⁴ תקופה בהיסטוריה של האימפריה האתיופית לאחר תקופת הזהב ולאחר תקופת גונדור. בדרך כלל מתארכים את התקופה הזו לתחילת הפלישה של האימאם אחמד גראן.

⁵ Encyclopaedia Aethiopica. Band Gesamt. " Ahmad ibn Ibrahim al-Ghazi".

בעת המאבק של גלאוודיס עם אחמד גראן, הפסיד גראן ואיבד את השליטה שלו על רמת אתיופיה⁶. אחת התוצאות של המאבק הזה היה הניסוח של הוודי של גלאוודיס, מלך אתיופיה⁷. המסמך הזה היה ביטוי מובהק לשמירה על האופי המונופיזיטי של הכנסייה באתיופיה. הערך של המסמך הזה היה בכך שהיא ביטא שמירה על עקרונות שונים שמזוהים עם היהודים או עם הדת היהודית המוקדמת. הדבר מלמד כיצד דרו בשלום התרבות האתיופית הנוצרית יחד עם ההשפעות התרבות של היהדות המוקדמות עליהם⁸. בניגוד לדת הנוצרית כפי שהיא התפתחה באירופה, הדת הנוצרית באתיופיה כיבדה יסודות רבים שהיו בעלי מוצא יהודי. הם ידעו כי המוצא יהודי ולא ראו בכך פגיעה בדת הנוצרית, אלא להפך- הם האמינו כי הדבר מלמד על קשר הדוק בין היסודות היהודים ובין הדת הנוצרית⁹.

עדות נוספת שיכולה לשפוך אור על היחסים בין הנצרות ובין היהדות ציינו החוקרים קפלן וכהן. הם מתארים את המקרה של יהודי בשם סלומון בזמן המלכות של הקיסר סוסניוס במאה ה-17. סלומון השתתף בפולמוס יהודי נוצרי בחצר המלך והוא ביטא גישות דתיות חורגות מאשר אלו של הנצרות האתיופית בתקופה זו. לפי המחקר עולה כי סלומון הגיע לאתיופיה בתקווה לחבור לביטא ישראל. לא ברור האם הוא אכן יצר קשר עם ביטא ישראל אולם עושה רושם כי זו לפחות הייתה כוונתו, כאשר הוא הגיע למדינה¹⁰.

ייתכן ואותו סלומון השפיע על תרגום התנ"ך לגעז בתרגום השלישי שלו אשר התבסס על התרגום העברי של המקור. היבט נוסף שסלומון השפיע עליו הוא האפשרות של השעה יהודית ישירה על מסורת פרשנות המקרא האתיופית. קשה להוכיח כי למלומדים של הכנסייה האתיופית הייתה גישה מסוימת למקורות יהודים בזמן שהם כתבו את הפרשנות שלהם אולם ברור כי לסלומון הייתה ספרות רבנית שהתעמתה עם הנצרות בהיבטים שונים.

⁶ Encyclopaedia Aethiopica. Band Gesamt. " Ahmad ibn Ibrahim al-Ghazi".

⁷ Encyclopaedia Aethiopica. Band Gesamt " Gelawdewos"

⁸ Edward ullendorff. The confession fidei of king Claudius of Ethiopia. *Journal of Semitic Studies*, Volume XXXII, Issue 1, SPRING 1987, Pages p 164.

⁹ Ibid., p 164.

¹⁰ לאונרדו כהן, סטיבן קפלן, מקור חדש על יהודי מווינה בחצרו של מלך אתיופיה. פעמים (תשס"ג) 94-95. עמ' 213.